

ONGOONGO MEI HE VA'A FAKAMATALA'EA

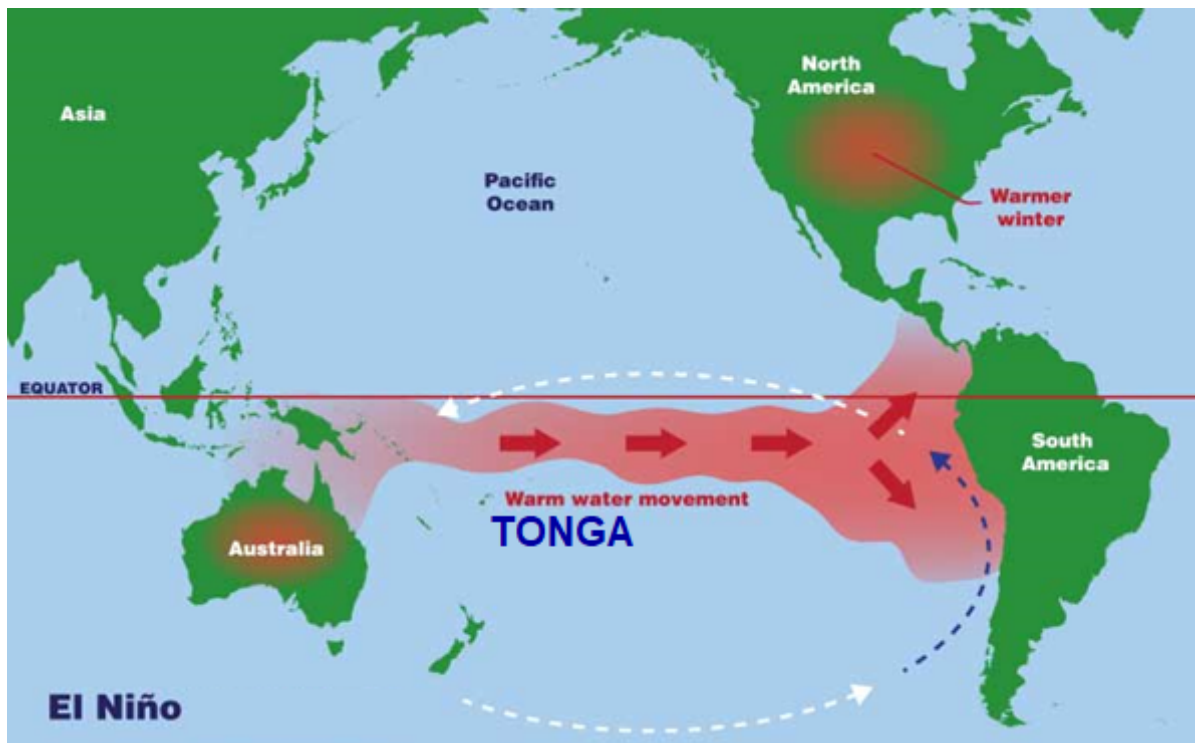
MINISTRY OF METEOROLOGY, ENERGY, INFORMATION, DISASTER MANAGEMENT,
ENVIRONMENT, CLIMATE CHANGE & COMMUNICATIONS
P.O. Box 1380, Domestic Terminal, Fua'amotu Airport, TONGA
Tel: (676) 35355/35008 Fax: (676) 35123 Email: metstaff@met.gov.to

KUO A'U MAI 'A E FAHA'ITA'U 'O E EL NIÑO

'Oku hanga atu 'a Tonga ki ha 'ea 'oku toe mafana ange mo 'afu, si'i si'i ange 'uha', pea lahi ange ngaahi matangi' 'i he mahina 'e 6 ka hoko mai (mei Okatopa 2023-Me 2024).

Kuo a'u mai 'a e faha'ita'u 'o e El Niño

Kuo a'u mai 'a e faha'ita'u El Niño ki he Pasifiki pea te ne uesia 'a e 'Otu Tonga'. 'Oku 'uhinga eni kuo mafana ange 'a e potu tahi Pasifiki' mei tokelau 'o Tonga ni' ki he hihifo 'o 'Amelika Tonga' pea kuo kamata 'e muimui 'a e 'ea ki he mafana ange koeni 'a e tahi.

Fakatāā 1: Ko e natula 'o e El Niño 'i he potutahi Pasifiki'.
(Ma'u'anga fakamatala: <https://scijinks.gov/el-nino/>)

Ngaahi nunu'a 'o e faha'ita'u El Nino ki Tonga.

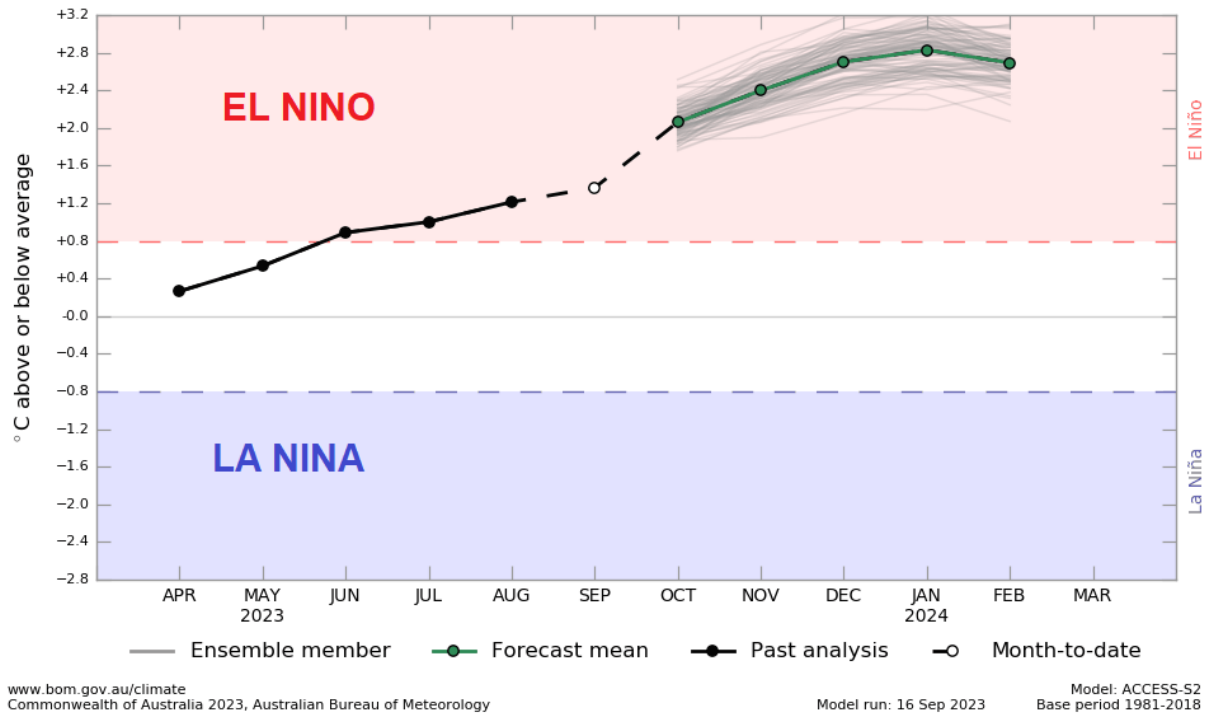
'Ko e ngaahi nunu'a 'o e El Nino ko'eni kuo hoko ki Tonga' "e malava ke hoko ai e:

1. Mafana mo 'afu ange 'a e 'ea he mahina 'e 6 ka hoko
2. Si'isi'i ange 'uho'uha' he mahina 'e 6 ka hoko'.

3. Lahi ange ngaahi matangi' 'i he fa'ahitta'u afā ka hoko' (1 Novema 2023 – 30 'Epeleli 2024)

Fakamatala'ea

Ko e faha'ita'u El Niño koeni kuo hoko 'e ngalingali te tau fononga atu moia he mahina 'e 6 ka hoko 'o a'u ki Me 2024.

Fakatāā 2: 'Oku lototaha kotoa pe 'a e ngaahi ma'u'anga fakamatala'ea 'e 'a e a'u pe 'a e faha'ita'u El Nino ki Me 2024. (Ma'u'anga fakamatala: Potungaue Fakamatala'ea 'a 'Aositelelia)

Fale'i ki he ngaahi ngaue ke fakahoko 'i he mahina 'e 6 ka hoko':

1. Ma'u 'a e ngaahi fakamatala fakamuimui taha fekau'aki mo e tu'unga 'o e fa'ahi ta'u El Nino mei he Va'a Fakamataka'ea 'a Tonga.
2. Tuhani e me'i vai 'uha', tautefito ki he ngaahi motu iiki ange' 'oku fakafalala he vai 'uha, pea tanaki e me'i vai kotoa 'oku ala lava' he taimi 'oku to mai ai ha 'uha.
3. Ko e sekitoa ki he Mo'ui', fale'i ke fai ha mateuteu ki ha ngaahi mahaki felave'i moe mafana ange 'a 'ea, la'ala'ā mo hano usesia e ma'u'anga vai' ki ha hoko mai ha matangi.
4. Ko e sekitoa Ngoue, fale'i ke fakahoko leva e ngaahi teuteu ki he founga ngoue mo e founga tauhi fangamanu he taimi la'ala'aa mo mafana ange 'a e 'ea
5. Ko e sekitoa Toutai, fale'i ke teuteu e founga toutai he 'e malava ke uesia e toutai valu mo e ika taka 'i ha'anau mavahe mei Tonga ni 'i he El Nino. 'E malava foki ke mate mo e feo' pea mo tupulaki e limulimua 'o tahi' 'i he ngaahi feitu'u 'e ni'ihiki ke ne usesia moha ngaahi me'a mo'ui hange ko e ika.
6. Ko e sekitoa ki he Vai, fale'i ke vakai'i ma'u pe tu'unga taau mo e lahi 'o e vai kihe ngaahi kolo kotoa pe.

7. Ki he sekitoa ki hono tokangaekina e ngaahi fakatamaki, fale'i ke kamata leva e teuteu ki ha taimi la'ala'ā mo ha ngaahi saikolone, kau kiai hono fakahoko ha ngaahi fakataha teuteu tokamu'a e ngaahi komiti fakakolo mo fakavahenga'.
8. Ki he sekitoa ngaahi Ngaue Lalahi, fale'i ke fakahoko leva e ngaahi ngaue monomono 'o hanga naki atu e teuteu' ki ha faha'ita'u Matangi kamata 'i Novema.
9. Ki he sekitoa ki hono tokangaekina 'a kinautolu 'oku tu'u lavea ngofua', fale'i ke tokangaekina e mafana ange 'ea', fakapapau'i 'oku lelei pe 'enau ngaahi ma'u'anga vai, mo mateuteu ki ha ngaahi taimi e fiema'u 'ai ha hola ki he ngaahi falehufanga' 'oka lahi ange ngaahi matangi malohi' he faha'ita'u afā hoko'.
10. Ki he sekitoa ki he ngaahi pisinisi 'a e Pule'anga' hange ko e uhila, vai mo e fetu'utaki , fale'i ke fai ha tokangaekina makehe 'a e faha'i ta'u matangi 'oku tau hanganaki atu kiai ke fakasi'isi'l hano uesia.

Ki ha toe faka'eke'eke fekau'aki mo e El Nino

Fetu'utaki ki he Va'a Fakamatala'ea 'a Tonga' 'i he malumalu 'o e Potungae MEIDECC 'i he fika ta'etotongi ko e 0800638 pe fika Telefoni 35-009 'imeili: metstaff@met.gov.to. 'Oku 'iai foki mo e peesi facebook Tonga Meteorological Services Facebook page, pea mo e uepisaiti ko e www.met.gov.to

-Ngata'anga-